

SLOVENSKÝ NÁRODOPIŠ

2

VENOVANÉ 30. VÝROČIU ZDRUŽSTEVNENIA POĽNOHOSPODÁR-
STVA V ČSSR

ПОСВЯЩАЕТСЯ 30. ГОДОВЩИНЕ КОЛЛЕКТИВИЗАЦИИ
СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В ЧССР

DEDICATED TO THE 30th ANNIVERSARY OF SOCIALIST
COLLECTIVIZATION IN ČSSR

DEM 30. JUBILÄUM DER SOZIALISTISCHEN KOLLEKTIVIERUNG
IN DER ČSSR GEWIDMET

*Na obálke: Str. 1. Hrabanie slamy pracovníčkami JRD v tradičnom, sčasti už
pozmenenom pracovnom odeve. Sebechleby. Foto A. Pranda 1977. NÚ SAV*

*Str. 4. Tradičný odev detí, dievčaťa a ženy, v súčasnosti ešte bežne používaný
pri slávnostných príležitostiach. Sebechleby. Foto A. Pranda 1977. NÚ SAV*

*Koncovky na stranách 188, 206, 207, 229, 267, 272, 286, 279, 291, 312, 336 sú
detaily praslic. Krnišov-Kráľovce. Kresby E. Mlynárová 1978. NÚ SAV*

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online prístupné iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.ceeol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS 2. 1979

OBSAH

ŠTÚDIE

Soňa Burlasová: Piesne s tematikou jednotných roľníckych družstiev ako problém súčasnej ľudovej tvorby . . . 163

KULTÚRA DRUŽSTEVNEJ DEDINY SEBECHLEBY

Úvod 207

Adam Pranda: Národopisný výskum družstevnej dediny (problémy, metódy, ciele) 209

Ema Kahounová — Drábiková: Odras poľnohospodárskej ekonomiky v zmenách ľudovej kultúry družstevnej dediny 230

Viera Valentová: Súčasné premeny bývania v družstevnej dedine Sebechleby 243

Viera Nosálová: Kontinuita tradícií a ich zmeny v súčasnom odevu 254

Peter Salner: Štruktúra súčasnej rodiny v Sebechleboch 268

Elena Neumanová: Pracovná akti-

vita starého človeka na dedine a jeho postoje k súčasnosti očami psychológa 273

Josef Kander: Městský život a chování obyvatel měst očima vesničanů 280

Viera Feglová: Funkcie tradičných prvkov v súčasnom svadobnom obradovom systéme v Sebechleboch 287

Milan Leščák: Organizačný štatút a súčasné podoby fašiangov v Sebechleboch 292

Oľga Danglová: Obradové pečivo ako rituálna a výtvarná súčasť svadobného obradu v Sebechleboch 299

DISKUSIA — GLOSÝ

Božena Filová: Výskum kultúry a spôsobu života družstevnej dediny v kontexte súčasných úloh slovenskej národopisnej vedy 309

Václav Frolec: K metodickým otázkam etnografického terénneho výskumu súčasnej vesnice 315

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Со́ня Бу́рласова: Песни с тематикой Единых сельскохозяйственных кооперативов как проблема современного народного творчества 163

КУЛЬТУРА КООПЕРИРОВАННОЙ ДЕРЕВНИ СЕБЕХЛЕБЫ

Введение 207

Адам Пра́нда: Этнографическое изучение кооперированной деревни (проблемы, методы, цели) 209

Ема Ка́гоунова-Дра́бикова: Отражение сельскохозяйственной экономики на изменении народной культуры кооперативной деревни 230

Ве́ра Ва́лентова: Современные изменения в жилище кооперативной деревни Себехлебы 243

Ве́ра Но́сало́ва: Преемственность

традиций и их изменения в современной одежде 254

Пе́тер Са́льнер: Структура современной семьи в Себехлебах 268

Еле́на Не́уманова: Трудовая активность старого человека в деревне и его отношение к современности глазами психолога 273

Йо́сеф Ка́ндерт: Городская жизнь и манера поведения горожан глазами деревенских жителей 280

Ве́ра Фе́глова: Традиционные элементы и их функции в современной свадебной обрядовой системе в Себехлебах 287

Ми́лан Ле́щак: Организационный статут и современные формы масленицы в Себехлебах 292

О́льга Да́нглова: Обрядовые изделия

из теста как ритуальная и художественная составная часть свадебного обряда в Себехлебах	219
ДИСКУССИЯ — КОММЕНТАРИИ	
Божена Филова: Изучение культуры и образа жизни кооперативной деревни	

в контексте современных задач словацкой этнографической науки	309
Вацлав Фролец: К вопросам методики этнографических полевых исследований в современной деревне	315

INHALT

STUDIEN

Soňa Burlasová: Lieder mit der Thematik der landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften als Problem des gegenwärtigen Liedschaffens	163
DIE KULTUR DES GENOSSENSCHAFTLICHEN DORFES SEBECHLEBY	
Einleitung	207
Adam Pranda: Die ethnographische Erforschung der Kultur im genossenschaftlichen Dorf (Probleme, Methoden, Ziele)	209
Ema Kahounová — Drábiková: Die Auswirkungen der landwirtschaftlichen Ökonomie auf die Veränderungen der Volkskultur im genossenschaftlichen Dorf	230
Viera Valentová: Die gegenwärtigen Veränderungen des Wohnens im genossenschaftlichen Dorf Sebechleby	243
Viera Nosálová: Die Kontinuität der Tradition und ihre Veränderungen in der heutigen Kleidung	254
Peter Salner: Die Erforschung der heutigen Familien in Sebechleby	268
Elena Neumanová: Die Arbeitsak-	

ktivität der alten Menschen im Dorf und ihre Einstellung zur Gegenwart in den Augen des Psychologen	273
Josef Kandert: Das städtische Leben und das Verhalten der Stadtbewohner in den Augen der Dörfler	280
Viera Feglová: Die traditionellen Elemente und ihre Funktion in der heutigen Hochzeitszeremonie in Sebechleby	287
Milan Leščák: Das Organisationsstatut und die heutigen Formen des Faschings in Sebechleby	292
Oľga Danglová: Das zeremonielle Gebäck als rituelle und künstlerische Komponente der Hochzeitszeremonie in Sebechleby	299

DISKUSSION

Božena Filová: Die Erforschung der Kultur und des Lebensstiles des genossenschaftlichen Dorfes im Kontext der gegenwärtigen Aufgaben der slowakischen volkskundlichen Wissenschaft	309
Václav Frolec: Methodische Fragen der ethnographischen Terrainforschung des heutigen Dorfes	315

CONTENTS

ARTICLES

Soňa Burlasová: Songs with the Theme of Collective Farms as a Problem of Present Folk Creation	163
THE CULTURE OF THE COOPERATIVE VILLAGE SEBECHLEBY	
Introduction	207
Adam Pranda: Ethnographic Research of Cooperative Village (Problems, Methods, Aims)	209
Ema Kahounová — Drábiková: Reflection of the Agricultural Economy in the Changes of Folk Culture in Cooperative Village	230
Viera Valentová: Present Changes in the Dwelling of the Cooperative Village Sebechleby	243
Viera Nosálová: The Continuity of Traditions and their Changes in the Present Dress	254
Peter Salner: The Structure of the Present Day Family in Sebechleby	268
Elena Neumanová: Working Activity of Old Persons in the Village and	

their Attitude to the Present Time in the Eyes of a Psychologist	273
Josef Kandert: Town Life and Behaviour of Town Inhabitants in the Eyes of Villagers	280
Viera Feglová: Traditional Elements and their Function in the Present Wedding Ceremony in Sebechleby	287
Milan Leščák: The Statute of Organization and Present Forms of Carnivals in Sebechleby	292
Oľga Danglová: Ceremonial Pastry as a Ritual and Creative Component of the Wedding Ceremony in Sebechleby	299

DISCUSSION

Božena Filová: The Research of Culture and Way of Life of the Cooperative Village in the Context with the Present Tasks of the Slovak Ethnographic Science	309
Václav Frolec: Methodic Questions of the Ethnographic Terrain Research of the Present Village	315

ODRAZ POĽNOHOSPODÁRSKEJ EKONOMIKY V ZMENÁCH LUDOVEJ KULTÚRY DRUŽSTEVNEJ DEDINY

EMA KAHOUNOVÁ-DRÁBIKOVÁ
Národopisný ústav SAV, Bratislava

Národopisný výskum premien tradícií a tvorby nového štýlu života a kultúry našej dediny v súčasnosti síce pokročil a vykazuje pomerne bohatú produkciu, ale ešte stále prebiehajú akoby „na pochode“ diskusie, ktorých cieľom je teoreticko-metodologické prehĺbovanie prístupov a precizovanie výberu problematiky. Národopis i pri interdisciplinárnej spolupráci musí si totiž zachovať svoje špecifické hľadiská a ciele. Túto nevyhnutnú požiadavku sledoval a v súlade s ňou súčasne aj vymedzil pole pôsobnosti našej vedy postulát V. Frolca, ktorý z dvoch možných ciest výberu aktuálnej problematiky uprednostňuje pred rozširovaním skôr prehĺbenie štúdia takých úsekov ľudovej kultúry, v ktorých má národopis už svoje bohaté skúsenosti a vypracovanú metodológiu.¹ Je to stanovisko reálne a dobre uvážené, nesmie však odradiť pred výskumom tých tém, ktoré v súvislosti s vedecko-technickým rozvojom zmenili svoju vnútornú štruktúru. Máme na mysli vplyv spôsobu výroby, konkrétne poľnohospodárskej, ktorá rovnako ako v tradičných, tak aj v súčasných formách determinuje spôsob života celej spoločnosti a celkom bezprostredne ovplyvňuje život samých výrobcov. Tento základný princíp marxistického chápania hybnej sily dejín ľudstva je

pre národopis stále spoľahlivým a záväzným východiskom pre interpretáciu javov ľudovej kultúry. Súčasne ho však stavia pred úlohu odhaliť vlastnými, špecifickými prostriedkami vnútorný charakter tých procesov, ktoré oscilujú na rozhraní výskumu viacerých vedných odborov. Úlohou národopisu je tu postihnúť sám ľudský faktor, ako sa uplatňuje v celom zložitom mechanizme premien nášho vidieka od tradičných foriem až po jeho súčasný štýl, často ešte popretkávaný mnohými protirečeniami a rozpormi.

Problematiku vplyvu výrobných zmien na ľudový život pokúsime sa sledovať na základe materiálu získaného pri monografickom výskume Hontu v rokoch 1976—1978. V rámci vybraných otázok poľnohospodárstva sledovala sa tu problematika sústav hospodárenia od nástupu kapitalizmu až po ich vyústenie do etapy družstevnej výroby. Opiera sa preto rámcovo o poznatky z celého regiónu s dôrazom na špecifickosť lokalít Sebechleby a Ladzany. Neposunul ju teda na tapetu dňa akademicky vytvorený model výskumu súčasnej dediny, ale praktická potreba sledovať výrobnú bázu i za hranicu tradičnej výroby v jej kontinuitnom zábere, pretože i v tejto etape spoločenského vývinu predstavuje východisko pre inter-

pretáciu takých zložiek života, ktoré sú už ustálenou doménou národopisného výskumu.

Výsledkom štúdia hontianskeho poľnohospodárstva v jeho staršom vývinovom období je súbor špecifických znakov, ktoré ho charakterizovali do konca kapitalizmu a osobitným spôsobom ovplyvňovali tu proces socializácie dediny. Vzájomný vzťah príčin a následkov možno stručne charakterizovať takto:

Územie Hontu sa s výnimkou baníctva v Banskej Štiavnici vyznačovalo takmer úplnou absenciou priemyslu až do päťdesiatych rokov 20. storočia. Výsledkom toho bola absolútna prevaha, ak nie monolitnosť roľníckeho živlu v sociálnej štruktúre tunajšej dediny. Pritom prevahu tvorili stredné a malé gazdovstvá. Vyznačovali sa veľkými rozdielmi v počte členov rodín. V mnohodesiatych rodinách katolíckych obcí regiónu bola už v minulosti naliehavá potreba doplnkových príjmov, ku ktorým vtedy jedinou príležitosťou poskytovali sezónne poľnohospodárske práce. Keď v začiatkoch združstevňovania odpadla táto možnosť, avšak ešte stále pretrvávala jej potreba, orientovalo sa obyvateľstvo na nové doplnkové zdroje. Medzi nimi nemalú úlohu malo výšivkárstvo, podnecované v tom čase pôsobením Ústredia ľudovej umeleckej výroby. Táto zárobková možnosť dosť citelne odčerpávala v niektorých obciach ženské pracovné sily z práce na družstve, ktorá sa v začiatkovom období javila často ako riziková a nezbudzovala veľkú dôveru. Určité možnosti sa otvárali aj v novovznikajúcich podnikoch v blízkych mestách. Tým sa odčerpával prebytočný rezervoár pracovných síl v obciach s relatívnou preľudnenosťou, kde hospodárske výsledky začínajúcich družstiev nezabezpečovali existenciu mnohodesiatych rodín. Bol to stav príznačný pre viaceré katolícke obce, medzi nimi i Sebechleby.

No opačným pólom tejto situácie bol

ďalší spoločenský jav typický pre Hont. Bol ním jednodetný systém v kalvínskych a evanjelických obciach, ktorý ohrozoval perspektívy ďalšieho rozvoja družstevnej výroby nedostatkom pracovných síl. K takým obciam patrili napríklad Ladzany. V nich prevaha obyvateľstva vyšších vekových kategórií sprvu priamo otvárala dvere novej výrobnjej organizácii, pretože tá poskytovala výhľady na udržanie poľnohospodárskej výroby s perspektívou sociálneho zabezpečenia prestarnutých a práceneschopných roľníkov.

Ďalším charakteristickým javom Hontu bol veľký podiel lazničského osídlenia s patriarchálnym systémom veľkorodinných jednotiek a pretrvávajúcimi archaickými formami hospodárenia na pôde. V tejto situácii narážalo vytváranie kompaktnejších družstevných hospodárstiev na problémy, ktoré sa riešili ťažko a zdlhavo. Keď sa aj darilo prístupnejšie lazy s ucelenejším pôdnym fondom včleňovať do družstva, v mnohých obciach s lazničským osídlením dochádzalo k zvláštnej situácii, že roľníci v dedine začali hospodáriť na kolektívnej báze, avšak lazníci dlho zotrvali na individuálnej báze. Tento stav trval miestami až do plného rozkvetu družstiev v sedemdesiatych rokoch.

Paralelne s rozvojom družstevného hospodárenia prebiehal aj rozpad zvyškov veľkorodinného systému. Urýchlivali ho dodávkové povinnosti z individuálne hospodáriacich gazdovstiev. Pre predpis dodávok štátu bol totiž smerodajný rozsah pôdy v spoločnom vlastníctve veľkorodiny s progresívnym rastom povinností podľa veľkostných skupín. Preto sa v záujme prechodu do nižšej veľkostnej skupiny s menším dodávkovým predpisom odlučovali ženatí členovia veľkorodín a vytvárali si samostatné hospodárske celky. V súvislosti s tým sa menil obraz dediny, najmä lazov, kde na úbočiach pahorkatiny vyrastali mnohé nové domy.

Základným faktorom, ktorý ovplyvňoval charakter hontianskeho poľnohospodárstva už v minulosti, bola veľká terénna, pôdna a klimatická členitosť územia a z toho vyplývajúce rozdiely agrotechnických podmienok. Ovplyvňovala nielen vznik rozmanitých sústav poľného hospodárenia, ale v rajónoch s extrémnymi podmienkami odďaľovala združstevňovanie pre problémy spojené so sceľovaním pôdy a mechanizáciou výroby.

Pod vplyvom ekologických podmienok dosiahlo poľné hospodárenie v regióne už do konca kapitalizmu nerovnomernú úroveň. Prírodné danosti a obytné možnosti vplývali na diferencovaný stav hospodárskych sústav. V kopcovitých rajónoch prevládal naturálny, samozásobiteľský systém s extenzívnym hospodárením. Naproti tomu na rovinách a v blízkosti trhových centier prevládali už vyššie formy hospodárskych sústav až po špecializovanú odvetvovú výrobu (sladársky jačmeň, semenárstvo, plemenný chov). S touto diferencovanou úrovňou prekročilo hontianske poľnohospodárstvo prah socializácie dediny. Družstevné hospodárenie nadviazalo na prevzatý stav a pokračovalo sprvu s nezmenenou skladbou plodín. Prvým krokom bolo zavádzanie osemročného osevného postupu, ku ktorému bolo možné prikrčiť až po sceľení pozemkov a ich melioračnej úprave. Žiaľ, málokde sa mohlo realizovať v plánovanom rozsahu. Prekážkou boli časté zmeny v rozlohe a členení pozemkov, ktoré vznikali pristupovaním nových členov a neskôr zas zlučovaním družstiev do väčších výrobných celkov. Naliehavá požiadavka zvyšovať výnosy s rozširovaním živočišnej výroby nastolila potrebu zavádzať plodiny, ktoré by k tomu dopomohli. Už v prvých rokoch družstevného hospodárenia zavádzala sa trávopoľná, tzv. Wiliamsova sústava, ktorá na úkor obilnín uprednostňovala viacročné objemové krmoviny na ornej

pôde. Ako sa však ukázalo, nespĺnila v regióne očakávanie a prispela k počiatkovej hospodárskej stagnácii družstiev.

Vplyv týchto výrobných zmien na život družstevníkov narastal postupne. Kým sa družstvá organizačne upevnili, štruktúra riadenia bola jednoduchá a zakladala sa viac-menej na susedských vzťahoch. Družstvo riadil predseda, skúsený roľník, ktorý spoľahlivo poznal vlastnosti svojho chotára a mal dôveru vplyvnej väčšiny. V osobe ďalšieho rozhladeného roľníka sa zvyčajne kumulovala funkcia účtovníka i ekonóma. Dnes nazývajú roľníci tento bývalý systém „po starom“ a je zrejmé, že v ňom dochádzalo často k nedoceneniu alebo nesprávnemu uplatňovaniu triednych hľadísk. V počiatkoch svojej existencie pokračovali družstvá na výrobnjej báze roľníckej praxe nadobudnutej v individuálnom hospodárení. Postupné novoty sprevádzala nedôvera a pesimistické predpovede. Roľníci sa, pokiaľ bolo možné, tvrdošijne pridržiavali dávno osvedčenej skladby plodín striedaných v krátkych rotačných cykloch. Dobytok sa sprvu ustajňoval v maštaliach bývalých väčších roľníkov, čo niekedy zvädzalo na jednej strane k prehmatom, na druhej k podozrievaniu a nedôvere. Poľné práce sa vykonávali prostredníctvom veľkých pracovných skupín zložených z domáceho obyvateľstva rozličných vekových kategórií. Kvalita a kvantita práce jednotlivca sa v týchto veľkých celkoch rozplývala a stávala sa anonymnou. Toto všetko nedovoľovalo plne využiť roľníkovu iniciatívu a aktivitu. Krokom vpred bolo členenie skupín na menšie čaty so stálymi, presne vymedzenými úlohami. Až v nich sa začal formovať osobný pomer k spoločnej práci, vedomie spolupatričnosti ku kolektívu, vzťah k „svojmu“ družstvu, ktoré pomaly vystriedali hlboko zakorenený roľníkov individualizmus.

Napriek týmto postupným morálnym premenám hospodárske výsledky ostá-

Tradičný odev mladých žien. Sebechleby. Foto A. Pranda 1977. NÚ SAV

Nový typ štvorcového obytného domu s rovnou strechou postavený v 70. rokoch 20. storočia. Sebechleby. Foto A. Pranda 1977. NÚ SAV ►

Typ tradičného domu po druhej svetovej vojne čiastočne prestavaný. Sebechleby. Foto A. Pranda 1977. NÚ SAV

Najnovší typ štvorcového obytného domu s rovnou strechou. Sebechleby. Foto A. Pranda 1977. NÚ SAV

vali neuspokojivé. Pretrvávajúce starých výrobných spôsobov sa muselo čoskoro dostať do protirečenia s politicko-výrobnými úlohami družstiev. Očividným výsledkom bola v prvých rokoch ich pasívna bilancia, nízka hodnota pracovnej jednotky vyplácanej zálohove. Hlavnou odmenou za prácu sa stali naturálie, ktorými sa vychoval brav. Takéto praktiky odčerpávali z JRD veľké množstvo krmivových fondov, najmä zrnín, ktoré sa museli kupovať zo štátnych zdrojov. Na druhej strane však umožnili intenzívne hospodáriť na záhumienkoch. Došlo tak k paradoxnej situácii, že hlavným existenčným zdrojom i mnohých rodín stalo sa záhumienkové hospodárstvo, ktoré predstavovala malá rozloha pôdy pre okopaniny na bývalých ostredkoch, kúsok vinice a úžitok z ovocných stromov zo sádov začlenených do družstevnej pôdy.

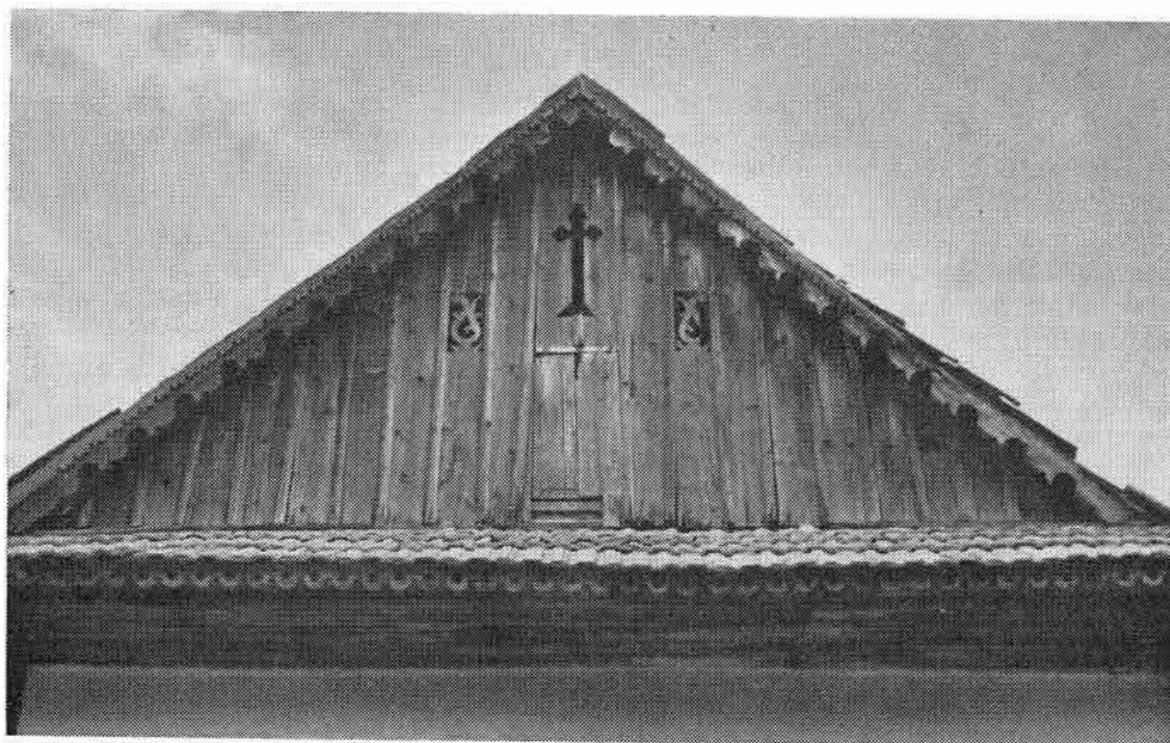
Východisko z týchto počiatočných ťažkostí hľadalo sa najmä u mnohých rodín v odchode živiteľov do priemyslu. Keďže v pôvodne takmer výhradne poľnohospodárskom Hontu nebolo takých možností dostatok, odchádzala väčšina živiteľov rodín mimo okresu, neraz až do Ostravy, s minimálne celotýždenným pobytom mimo svojho domova. Časť mužského obyvateľstva v produkčnom veku sa zamestnávala v doprave, čo samo osebe znamenalo prevažný pobyt mimo domova. Dorastajúce dcéry našli uplatnenie v terciárnej sfére v blízkej Krupine alebo vo Zvole s každodenným dochádzaním do zamestnania. V rodinách pôvodne zviazaných spoločnými hospodárskymi záujmami sa jednotliví členovia ekonomicky emancipovali. Došlo k rozpadu tradičného spôsobu ich života, ktorý bol z hľadiska hospodársko-rodinnej formy uzavretým spoločenstvom. Následky tohto rozpadu sa začali čoskoro prejavovať na rozličných úsekoch spoločenského života. Uvoľnil sa vzťah medzi generáciami a predovšetkým závislosť detí od rodi-

čov. Všetci prinášali do svojich domovov vlastné nové skúsenosti, názory a oceňovanie životných istôt. Otcovia rodín si síce zachovali svoje tradične pestované a vžitie normy morálky, ale súčasne s novozískanými hmotnými prostriedkami prinášali i nové názory a rozhodnutia o ich využití. Tu boli zakotvené mnohé z neskôr realizovaných plánov o voľbe zamestnania ich detí, o využití záhumienkovej vinice, prestavbe domu, vinnej chyžky a iné. Smerovali však vždy k obnove spoluzitia v rodinnom kolektíve, ktoré bolo pre nich iba prerušené, nie však zakončené. Iné boli prínosy a stanoviská mládeže, pokiaľ ešte udržiavala kontakty s domovom. Vyjadrovali nové postoje v základných životných orientáciách, normách morálky, ale i praktických životných otázkach — odievaní, hospodárení s finančnými prostriedkami, v spôsobe využitia voľného času. Sú to v súhrne všetko dobre známe prelomy do tradičného života dediny.² Je však paradoxné, že k nim v niektorých obciach Hontu prvým impulzom neboli nové a vyššie formy rozvoja poľnohospodárskej — teda tradičnej existenčnej základne, ale pre dočasné neúspechy v hospodárení domáceho družstva orientácia miestneho obyvateľstva na iné zdroje príjmov, na svet mimo svojej dediny.

Preklenúť počiatočné ťažkosti jednotlivých roľníckych družstiev stalo sa hlavnou hospodársko-politickou úlohou štátu. Bolo zrejmé, že východisko spočíva v orientácii družstiev na vyššie formy výroby a tým aj riadenia, ktoré jedine by mohli zabezpečiť existenciu samých roľníkov i plnenie povinností voči štátu.

Jedným z prvých krokov k náprave bola prestavba zastaraných alebo v daných podmienkach nevhodných metód hospodárenia. Hontianske družstevníctvo tým vstúpilo do svojej druhej vývinovej etapy, ktorá sa začala približne koncom päťdesiatych rokov. Charakterizoval ju návrat k intenzívnemu pesto-

Tradičný spôsob výzdoby štítu na obytnom dome. Sebechleby. Foto V. Gosiorovský 1978. NÚ SAV

Tradičný obytný dom s vyrezávaným štítom a ozdobnými nadokennými lištami. Sebechleby. Foto V. Gosiorovský 1978. NÚ SAV

vaniu obilnín s použitím výnosných sovietskych odrôd. Skladba plodín sa prispôbovala miestnym podmienkam. Zavádzali sa modifikované i voľné osevné postupy za použitia zvýšených dávok umelých hnojív. Výsledkom boli stúpajúce hektárové výnosy (napr. v Sebechleboch na 2,5-násobok oproti výnosom v predchádzajúcej etape). Tieto hospodárske zmeny sa odrazili v stúpajúcich príjmoch družstevníkov. Pôvodné odmeňovanie v pracovných jednotkách, ktorých hodnota sa delila na časť finančnú a naturálnu, prešlo na finančnú formu podľa určených výkonových noriem. Naturálne si však družstevníci mohli od JRD nakupovať v určenom limite a v úradnej cene. V mnohých družstvách sa prešlo na spoločné obrábanie záhumienkov s využitím družstevných strojov, prípadne na družstevné obrábanie s pevne určeným naturálnym príjmom zo záhumienkov. Stúpajúce príjmy sa výrazne začali prejavovať v zmenách hospodárskej a kultúrnej úrovne dediny. Na tento postupný obrat družstevníci najmä z radov bývalých malých a stredných roľníkov spomínajú s pocitom zaslúženého zadostučinenia za prechodné strádanie. „Až vtedy sme sa začali mať dobre!“, hovoria dnes, keď už užívajú materiálne výsledky nových hospodárskych metód. Nastalo obdobie zvýšeného stavebného ruchu na dedine a zavádzanie moderného technického vybavenia domácností.

Popri zmenách vo výrobe menilo sa aj riadenie družstiev. Vedenie výrobných jednotiek začali preberať kvalifikovaní odborníci. Ich názory, opierajúce sa o vedecké poznatky, sa často dostávali do rozporu s názormi starých praktikov, poznajúcich síce dobre lokálne podmienky, avšak bez potrebného rozhľadu v modernej agrotechnike. Bol to napokon proces, ktorý prebehol aj mimo územia Hontu ako prirodzený prejav boja starého s novým a stal sa ako príznačný jav doby predmetom umeleckého

zobrazenia v mnohých literárnych dielach o socialistických premenách nášho vidieka.

Príliv novej poľnohospodárskej inteligencie do pôvodne uzavretej dedinskej society prinášal nové zvyklosti, vkusové normy, novú ideologickú orientáciu. Odborníci a ich rodiny rozšírili okruh tradičnej miestnej „honorácie“. Keďže však išlo prevažne o predstaviteľov poľnohospodárskej inteligencie v mladom veku, získavali nimi prinášané novinky stúpcov v mladých ľuďoch, vzbudzovali však nesúhlas u starších obyvateľov.

Intenzifikácia výroby vyvolávala potrebu nových pracovných síl rozličných odborných kategórií. Súčasne hospodárske úspechy, prejavujúce sa najmä vo výstavbe nových domov, priťahovali späť do dediny živiteľov rodín, ktorí si zo sveta prinášali nové skúsenosti a náhľady. Z radov domácej mládeže vracali sa do družstva mladí, vyškolení absolventi odborných učilíšť a škôl rozličného stupňa. Výsledky družstevného hospodárenia posledného obdobia začali priťahovať aj cudzích prisťahovalcov z rozličných oblastí republiky, v neposlednom rade i navrátilcov z českého pohraničia, ktorí sa tam z rozličných príčin nevedeli usadiť natrvalo. Vysoké percento medzi nimi predstavovali občania cigánskeho pôvodu. Do prosperujúcich družstiev ich lákali raz možnosti poctivého zárobku a výhľady na pridelenie bytu, inokedy falošná predstava o ľahkom živobytí. Zamestnávali sa na družstvách prevažne v nižších kategóriách, často ako krmiči, pastieri, upratovačky. Po previerke obojstranných perspektív časť z nich ostala, kým neadaptovateľné živly, posadnuté ilúziami o rýchlom a ľahkom zbohatnutí odchádzali. V súhrne táto ustavične sa vlniaca hladina obyvateľstva, ktorú uvádzal do pohybu ekonomický činiteľ — premenlivá krivka výroby družstevných organizácií s trvalým nedostatkom pracovných síl, vysoká poľnohospodárska konjunktúra so vzrastom miezd — boli

otvorenými dverami, ktorými do obcí s donedávna ešte pevnou a akoby uzavretou štruktúrou tradičnej kultúry prenikali nové vplyvy.

Úspešné napredovanie družstevnej poľnohospodárskej výroby smerovalo zákonite k moderným, veľkovýrobným formám, ktoré otvorili tretiu, súčasnú etapu vývinu družstiev. Začala sa postupným zlučováním menších jednotiek, čo sa ukončilo na Honte v polovici sedemdesiatych rokov. Ako príklad vytvárania veľkých poľnohospodárskych družstevných celkov uvádzame Zvolenský okres, do ktorého spadá dnes prevažná časť územia Hontu. V procese zlučovania tu vzniklo z pôvodných 90 JRD dvadsať veľkých závodov s priemernou výmerou pôdy 2885 ha na jedno družstvo (kým predtým bol priemer pôdy 667 ha na jedno JRD).

Vzhľadom na špecifické podmienky Hontu, ako sme ich vymenovali už na začiatku, boli tu pre zlučovanie i osobitné predpoklady. Kým rozrastajúce sa obce s vysokým počtom obyvateľstva vytvárali spoľahlivé zázemie pre ďalší rozvoj výroby, obce s klesajúcou krivkou počtu obyvateľstva — najmä v dôsledku jednodetného systému — strácali schopnosť udržať krok s vývinovým trendom. Táto politicko-ekonomická požiadavka sa presadzovala v záujme ďalších perspektív družstva a samozrejme bez ohľadu na tradíciu vypestovaný pomer integrovaných jednotiek. Na príklade dvoch hontianskych obcí — dávnych súperov s rozdielnymi spoločenskými pomermi — vidno, že tento krok nebýval vždy ľahký. Sebechleby s vysokou populáciou a cieľavedomou životaschopnosťou obyvateľov, žijúcich kedysi v hospodársky diferencovanom prostredí, a Ladzany, obec s priemerom prestarnutého obyvateľstva a v minulosti s pomerne vyrovnanými hospodárskymi pomermi uzavreli tento „sobáš“, ako sami nazývajú zlúčenie dvoch družstiev, s rozpornými pocitmi. V prvom prípade

zvýšilo sa sebavedomie príslušníkov úspešného družstva, v druhom pre neprekonané rozpory zas rozčarovanie z tohto nového zväzku. Staré vzájomné stanoviská dvoch súperov nie sú dosiaľ celkom prekonané. „Mali sme ísť radšej tadolu po vode a nie nahor ku katolíkom!“, je povzdych, ktorý dobre vystihuje atmosféru v Ladzanoch, čo prešli do pozície dvora pričleneného k sebechlebskému družstvu.

Po skončení zlučovania prešiel aj v Honte vývoj na zvýšenú koncentráciu a špecializáciu poľnohospodárskej výroby v rámci kooperačných obvodov. Na území Hontu sa vytvorili dva, jeden so sídlom na Bzovíku a druhý v Hontianskych Moravciach. V nich poľnohospodárske podniky participujú na výrobe vymedzenej sústavou hospodárenia celého obvodu. Uprednostňujú sa chovy hovädzieho dobytká a výkrm ošípaných v špeciálnych farmách, čomu sa prispôsobuje aj rastlinná výroba. Budujú sa nové technologické linky a veľkokapacitné stavby. Poľnohospodárska výroba sa približuje priemyselným formám práce.

Tento vývoj sa odráža v bezprostredných príjmoch i v sociálnych výhodách, ktoré poskytujú družstvá z vlastných finančných zdrojov. Smerujú k zabezpečeniu pracovných síl. Zaradenie žien do výroby, čo v poľnohospodárstve je jednou z dôležitých požiadaviek, deje sa zriaďovaním jaslí, škôlok a zavádzaním hromadného stravovania. Pre obnovu pracovnej schopnosti a regeneráciu síl poskytujú družstvá príspevky na kúpeľnú liečbu a rekreáciu, ktorá sa realizuje formou zájazdov, výletov a rekreačných pobytov. V rámci starostlivosti o prestarnutých členov vyplácajú sa k nízkym dôchodkom príplatky a pracovníkom v produkčnom veku platia sa poistky na dožitie. Ináč zväčša ostávajú starí ľudia i naďalej žiť s mladými v spoločnej domácnosti. Spolužitie uľahčujú dnes priaznivé priestorové podmienky v nových rodinných domoch.

Priečelie tradičného obytného domu čiastočne upraveného po druhej svetovej vojne. Sebechleby. Foto V. Branko 1977. NÚ SAV

Nový typ obytného domu postavený po druhej svetovej vojne. Sebechleby. Foto V. Gosiorovský 1978. NÚ SAV

Najzreteľnejším zjavom vo vzrastajúcom životnom štandarde družstevníkov sú zmeny v spôsobe bývania. Bytová otázka sa posunula do centra sociálnej politiky. Rieši sa výstavbou nových alebo prestavbou starých domov, na čo družstvá poskytujú bezúročné pôžičky a stavebníci si sami zabezpečujú prácu. Výstavbu družstevných bytov subvencuje zo svojich prostriedkov JRD a MNV. Na jadrá starých obcí napájajú sa nové ulice rodinných domov, za obcami vznikajú zárodky nových štvrtí s družstevnými alebo nájomnými bytmi. Mení sa tak tradičný vzhľad dediny. Vo vzťahu obyvateľstva k jednotlivým typom obydli sa dobre odzrkadľuje miera zachovaného tradicionalizmu. Je zatiaľ ešte bežným zjavom, že starší roľníci uprednostňujú bývanie v adaptovaných domoch staršieho typu. Napr. v Sebechleboch približne za desaťročie existencie štandardných bytov sa v družstevných domoch ubytoval iba jeden roľnícky pár, avšak čoskoro opustil byt pre nezvyčajné podmienky — schody, zdĺhavú komunikáciu medzi bytom a záhradou, uzavreté bytové priestory, tesné susedstvo s inou rodinou. Takzvané „bytovky“ oceňujú predovšetkým novopriťahované rodiny zamestnancov družstva alebo jednotlivci bez rodinného zázemia v obci. V rámci výstavby prebieha aj úprava nepotrebných hospodárskych budov — stodôl a šôp na garáže, vinohradníckych chyžík na vikendové domy s perspektívou ich prenajímania mestskému obyvateľstvu na rekreačné účely.

Dobré hmotné zabezpečenie umožňuje zadovážovať si vo zvýšenej miere rozličné technické prístroje, napr. televízory, automatické práčky a autá. Dnes nielenže sú takmer v každej domácnosti, ale často sa popri staršom type zadovážujú aj najnovšie, a preto sa nájdu i dve autá v rodine. Často však sú tieto výdobytky civilizácie skôr vecou

spoločenskej prestíže ako skutočnou potrebou. Tiež pomer majiteľov k nim sa ešte stále líši podľa ich generačného odstupu. Kým mladí trávia večery pred obrazovkou, staršie ročníky odmietajú túto zábavu ako zbytočnú stratu času. Podľa nich „hľadiť na televízor“ prislúži iba deťom, pretože dospelí, najmä ženy si majú nájsť prácu okolo domácnosti i večer. Pranie v automatickej práčke je síce uznávaným odbremením žien, ale je často ešte sprevádzané nedôverou starých gazdín, ktoré dávajú prednosť aspoň plákaniu bielizne na potoku. Autá sú prostriedkom na trávenie vikendov pre mladých, kým starí v nich vidia iba vhodný prostriedok transportu na vinicu, pretože sa tým môže predĺžiť čas na vlastnú prácu. No tieto generačné rozpory a konflikty sú napokon obvyklým javom civilizačného vývinu. Sledovať ich v súčasnej etape pretvárania tradičného života našej dediny je vďačnou, avšak osobitnou úlohou národopisného výskumu súčasnosti a presahuje rámec tohto príspevku.

Naším cieľom bolo sledovať očami národopisca základné ekonomické problémy, ktoré predstavujú hybnú silu uvádzajúcu do obehu zložitý mechanizmus súčasného spoločenského života. Ukazuje sa však, že i sám zdroj pohybu je nám dosiaľ známy dosť povrchné a schematicky. Je to znepokojujúci, ale podnetný poznatok. Nabáda doplniť a prehĺbiť ekonomickú faktografiu o ďalšie ľudové názory, stanoviská, rozhodnutia — krátko, poznať proces adaptácie tradičného roľníka v epochálnych premenách jeho donedávneho sveta. V tom vidíme konečný cieľ práce na tejto téme. Náš príspevok predstavuje zatiaľ iba prvé kroky na málo známej pôde, a preto nemohol dospieť k hlbším záverom. Téma však naznačuje, že i na tomto úseku agrárnej kultúry čaká na národopis ešte mnoho priekopníckej, ale i vďačnej práce.

- 1 FROLEC, V.: Cíle a hranice etnografického výskumu současné vesnice. In: Současná vesnice. Brno 1978, s. 45 n.
- 2 Porov. rovnaký dosah vplyvu kovoročnic-

tva na mentalitu české dediny v počiatkoch združstevňovania v práci: SVOBODOVÁ, J.: Význam vlastníctví půdy v životě vesnice v období kolektivizace. In: Vesnice I. Praha 1973, s. 48 n.

ОТРАЖЕНИЕ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ЭКОНОМИКИ НА ИЗМЕНЕНИИ НАРОДНОЙ КУЛЬТУРЫ КООПЕРАТИВНОЙ ДЕРЕВНИ

Резюме

Проблематика изучения изменений в традиции и формировании нового стиля жизни современной деревни вызвала многие размышления теоретическо-методологического характера, среди которых важное место принадлежит и выбору подходящих тем. Отдается предпочтение таким тематическим разделам народной культуры, в которых этнография накопила опыт и имеет надежно выработанную терминологию. Правда, это не исключает и изучение таких тем, которые полностью изменили свою внутреннюю структуру в связи с научно-техническим прогрессом. У нас к ним принадлежит в первую очередь сельское хозяйство как главное занятие большинства населения Словакии в прошлом. Оно точно так же, как и в традиционных формах, и в современности определяет образ жизни и культуры крестьянских слоев. Однако, социализация поставила его на позиции крупного производства, тем самым исключив элементы традиционной техники, поэтому интерес этнографии переносится с технологической плоскости на общественно-организационную. В этом смысле сельское хозяйство является предметом рассмотрения нашей статьи. Основой служат данные, полученные при монографическом изучении одного из южных регионов центральной Словакии — Гонта с акцентом на две отобранные локальности — Себехлебы и Ладзаны с дифференцированными чертами в общественной структуре.

Статья концепционно связана с результатами изучения гонтского земледельческого хозяйства в его старший период, когда его характеризовал комплекс многих специфических признаков. С ними гонтское земледелие переступило порог социализации деревни, при этом и в дальнейшем она развивалась под их воздействием. Один из этих факторов — хуторской тип поселений с патриархальной системой большесемейных единиц и сохраняющимися архаическими формами хозяйства — влиял на образование кооперативов в негативном направлении. В такой ситуации объединение кооперативных земель сталкивалось с проблемами, которые решались постепенно и с трудом. Дело дошло до того, что крестьяне в деревне стали вести хозяйство на кооперативном, а хуторяне еще долгое время оставались на индивидуальном базисе. Следующим фактором, влияющим своеобразным образом на кооперирование, было число членов семейных единиц. В многолетних семьях католических сел региона, к которым принадлежали и Себехлебы, была большая потребность еще и при индивидуальном хозяйствовании искать побочные заработки. Это продолжалось у населения и в начале кооперативного периода, что снижало рабочий потенциал, необходимый для развертывания производственной программы кооператива. Противоположная ситуация была в евангелических селах региона с од-

нодетной системой, к которым принадлежали Ладзаны. Здесь преобладание высоких возрастных категорий населения открывало прямой путь для новой организации производства, сулившей перспективу социального обеспечения престарелым и более легкую работу нетрудоспособным крестьянам.

Важным фактором, влиявшим на характер гонтского сельского хозяйства еще в прошлом, была большая расчлененность земельной площади, разница в качестве земли и климате и вытекающие из этого различия агрономических условий. Это определило возникновение разнообразных земледельческих систем на различном уровне и в районах с экстремными условиями затрудняло кооперирование из-за проблем, связанных с объединением и механизацией производства.

Под влиянием этих факторов гонтский кооператив прошел тип этапа в своем развитии. Первый этап (50—60 гг) характеризуется преемственностью способов производства, продолжающих прежние традиции, то есть с неизменным составом полевых культур и руководством, более или менее основанном на соседских связях. Экономические результаты в этот период не создали предпосылки для повышения жизненного стандарта, и поэтому еще продолжали сохраняться некоторые формы традиционной деревенской жизни. После преодоления первоначальных трудностей кооператив в Гонте вступил во второй свой этап (60—70 гг), перейдя к новым формам производства и руководства. С точки зрения экономики важным шагом вперед была перестройка устарелых или непри-

годных в данных условиях систем хозяйства. В результате поднялась урожайность, отразившаяся на росте доходов членов кооператива. Наступил период усилившегося строительства и модернизации домашних хозяйств. В этой новой волне цивилизации сохранялись или элиминировались многие элементы народной культуры. Успешное продвижение кооперативного сельского хозяйства требовало форм крупного производства, реализованных на третьем этапе развития кооперативов (70—75 гг). Отдельные мелкие кооперативы слились в крупные производственные объединения. В статье рассматривается отражение этих организационных изменений в сфере общественных отношений двух избранных сел, давних соперников с различными общественными условиями. Результатом консолидации производственных отношений является современное состояние, характеризующиеся высоким жизненным стандартом сел Гонты. Но и в нем еще пока продолжают играть свою давнюю роль некоторые глубоко укоренившиеся традиционные элементы, о чем свидетельствуют многие примеры из изучаемой нами среды.

В заключении статьи указывается, что экономическая фактография создает прочную основу для объяснения многих причинных связей. Однако, ее нужно дополнять конкретными знаниями о народных воззрениях, позициях, решениях, посредством чего можно было бы нарисовать и познать процесс адаптации традиционного крестьянина в эпохальных условиях перемен его недавнего мира.

г.

Zusammenfassung

Die Problematik der Erforschung der Traditionen und der Entstehung eines neuen Lebensstiles im heutigen Dorf ruft zahlreiche theoretisch-methodologische Erwägungen hervor, unter denen auch die Wahl der zu erforschenden Themen einen wichtigen Platz einnimmt. Bevorzugt werden solche Themabereiche der Volkskultur, in denen die Ethnographie bereits über bestimmte Erfahrungen und über eine zuverlässige Methodologie verfügt. Dies ist freilich kein Grund dazu, die Erforschung solcher Themen zu unterlassen, die im Zusammenhang mit der wissenschaftlich-technischen Entwicklung ihre innere Struktur verändert haben. Zu diesen Themen gehört in der Slowakei vor allem die Landwirtschaft, mit der sich früher der größere Teil der Bewohner unseres Landes beschäftigte. Ebenso wie in ihren traditionellen Formen determiniert die Landwirtschaft auch in ihrer heutigen Form die Lebensweise und Kultur der bäuerlichen Schichten unseres Volkes. Da jedoch die Landwirtschaft durch die Sozialisierung den Charakter einer Großproduktion erhielt, wodurch ihre traditionellen technischen Elemente eliminiert wurden, verschiebt sich der Schwerpunkt der ethnographischen Forschung von der technologischen in die gesellschaftlich-organisatorische Ebene. In diesem Sinne ist die Landwirtschaft das Objekt unserer gegenwärtigen Untersuchungen.

Im vorliegenden Beitrag gehen wir von den Erkenntnissen aus, die bei der monographischen Erforschung einer der südlichen Regionen der Slowakei, des Hont-Gebietes, gesammelt wurden. Besonderer Nachdruck wurde auf das Studium zweier ausgewählter Lokalitäten gelegt, auf die Gemeinden Sebechleby und Ladzany, in deren gesellschaftlicher Struktur markante Unterschiede festgestellt wurden.

Konzeptionell knüpft der Beitrag an die Ergebnisse der Erforschung des älteren Stadiums der Landwirtschaft im Hont-Gebiet an, das durch mehrere spezifische

Merkmale charakterisiert war. Mit diesen Kennzeichen behaftet überschritt die Landwirtschaft im Hont-Gebiet die Schwelle der sozialistischen Kollektivierung des Dorfes, deren Verlauf von ihnen auch weiterhin wesentlich beeinflusst wurde. Einer dieser Faktoren war die Rodeäckerbesiedlung mit ihrem patriarchalischen System der Großfamilien und ihren archaischen Wirtschaftsformen. Diese Faktoren wirkten sich auf die Entstehung und das Gedeihen der landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften negativ aus. Unter diesen Verhältnissen stieß die Bildung größerer Wirtschaftskomplexe auf genossenschaftlicher Basis auf mehrere Probleme, die nur schwer und langfristig gelöst werden konnten. Die Folge davon war eine widersprüchliche Situation: die Bauern im Dorf begannen bereits auf genossenschaftlicher Grundlage zu wirtschaften, während die Bewohner der Rodeäckersiedlungen noch lange an ihrer individuellen Wirtschaft festhielten. Ein anderer Faktor, der die Vergenossenschaftlichung der hiesigen Dörfer in besonderer Weise beeinflusste, war die Größe der Familien in den einzelnen Dörfern. In den kinderreichen Familien der katholischen Dörfer des Hont-Gebietes, zu denen auch die Ortschaft Sebechleby gehört, machte sich schon während der individuellen Wirtschaft die dringende Notwendigkeit bemerkbar, die unzureichenden Einkünfte aus der Landwirtschaft durch Nebenbeschäftigungen zu verbessern. Zu diesen Ergänzungsbeschäftigungen nahm die Bevölkerung auch in den ersten Jahren nach der Kollektivierung Zuflucht und verminderte auf diese Weise das Arbeitspotential, das zur Entfaltung der Produktion in der landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaft notwendig gewesen wäre. Umgekehrt war die Lage in den evangelischen Gemeinden des Hont-Gebietes mit ihrem Einkindersystem, zu denen auch die Ortschaft Ladzany gehört. Hier ebnete die hohe Anzahl überalterter Bauern, die die Arbeit auf ihren Höfen

nicht mehr bewältigen konnten, der neuen genossenschaftlichen Organisierung der Landwirtschaft geradezu den Weg, denn die LPG bot Aussicht auf eine soziale Sicherstellung für überalterte und Arbeitsunfähige.

Ein wesentlicher Faktor, der den Charakter der Landwirtschaft im Hont-Gebiet schon in der Vergangenheit beeinflusste, waren die erheblichen Terrain-, Boden- und Klimaunterschiede und die dadurch bedingten agrotechnischen Verhältnisse. Diese Unterschiede waren die Ursache, daß sich in diesem Gebiet mehrere landwirtschaftliche Systeme entwickelt hatten, die noch dazu auf unterschiedlichen Stufen der Entwicklung standen. Besonders in den Gegenden mit extremen Bedingungen traten diese Unterschiede sehr markant hervor. Dadurch wurde die Kollektivierung wesentlich erschwert, weil die notwendige Kommasierung des Bodens und die Mechanisierung der Landarbeit mit großen Schwierigkeiten verbunden war.

Infolge dieser Faktoren verlief die Entwicklung der landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften im Hont-Gebiet sozusagen in drei Etappen. Die erste Etappe in den fünfziger bis sechziger Jahren ist durch das Anknüpfen der kollektiven Produktion an den früheren Zustand charakterisiert. Die Fruchtfolge blieb unverändert und die Leitung der LPG beruhte mehr oder weniger auf nachbarschaftlichen Beziehungen. Die ökonomischen Ergebnisse dieser Etappe boten keine Voraussetzungen für eine Verbesserung des Lebensstandes der Dorfbevölkerung und deshalb dauerten noch viele Formen des traditionellen dörflichen Lebens weiter fort.

Nachdem die anfänglichen Schwierigkeiten überwunden waren, begann in den sechziger und siebziger Jahren die zweite Etappe in der Entwicklung der landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften im Hont-Gebiet. Diese Etappe ist durch den Übergang zu neuen Formen der Produktion und der Leitung der LPG gekenn-

zeichnet. Ein in ökonomischer Hinsicht sehr bedeutsamer Fortschritt war der Umbau der veralteten und für die hiesigen Verhältnisse ungeeigneten Wirtschaftssysteme. Das Resultat dieser Entwicklung war eine Steigerung der Hektarerträge, die sich auch in den höheren Einkünften der Genossenschaftsbauern widerspiegeln. Es begann eine Epoche der regen Bautätigkeit und der Modernisierung des Haushalts. In dieser neuen Zivilisationswelle wurden viele Elemente der traditionellen Kultur eliminiert oder umgestaltet.

Die neue Entwicklung der Landwirtschaft strebte Formen der Großproduktion an, die in der dritten Etappe der Entwicklung der LPG von 1970 bis 1975 erreicht wurde. Es begann die Zusammenlegung kleinerer Wirtschaftseinheiten zu großen landwirtschaftlichen Komplexen. Die Autorin verfolgt in ihrem Beitrag auch die Auswirkungen dieses Prozesses in der Sphäre der gesellschaftlichen Beziehungen, die sich in den beiden ausgewählten **Gemeinden Sebechleby und Ladzany** wegen ihrer unterschiedlichen gesellschaftlichen Struktur verschieden äußerten. Das allgemeine positive Ergebnis der Konsolidierung der landwirtschaftlichen Produktion ist der heutige Wohlstand und der hohe Lebensstandard in allen Gemeinden des Hont-Gebietes. Aber auch in dieser Etappe spielen manche tiefeingewurzelte traditionelle Elemente immer noch eine bedeutende Rolle, was an mehreren Beispielen aus dem untersuchten Milieu aufgezeigt wird.

Der Beitrag schließt mit der Feststellung, daß die ökonomische Faktographie auch der Ethnographie verlässliche Ausgangspunkte bietet, von denen aus sich viele kausale Zusammenhänge erklären lassen. Die gesammelten Tatsachen müssen jedoch durch konkrete, im Volk verbreitete Ansichten, Einstellungen und Entscheidungen ergänzt und vervollständigt werden, damit man mit ihrer Hilfe den Prozeß der Adaptation des traditionsgebundenen bäuerlichen Menschen an die epochalen Veränderungen seiner bisherigen Welt erkennen und darstellen kann.

SLOVENSKÝ NÁROPOPIŠ

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej
akadémie vied

Ročník 27, 1979, číslo 2

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied

Hlavná redaktorka
PhDr. Božena FILOVÁ, CSc.

Výkonná redaktorka
PhDr. VIERA GAŠPARÍKOVÁ, CSc.

Tajomníčka redakcie
PhDr. Zora Vanovičová

Typografia: *Ivan Kovačević*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc.,
PhDr. Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr.
Václav Frolec, CSc., doc. PhDr. Emília
Horváthová, CSc., PhDr. Soňa Kovačevićová,
CSc., Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan
Leščák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek,
CSc., PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc.
PhDr. Štefan Mruškovič, CSc., PhDr.
Viera Nosáľová, CSc., PhDr. Adam Pranda,
CSc., doc. PhDr. Antonín Robek, CSc.

Redakcia: 884 16 Bratislava, Klemensova 19
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného
povstania, n. p., Martin

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné pred-
platné Kčs 80,—

Výmer SÚTI č. 8/6

Rozširuje Poštová novinová služba, objed-
návky vrátane do zahraničia a predplatné
prijíma PNS — Ústredná expedícia a do-
voz tlače, Gottwaldovo nám. 6/VII, 884 19
Bratislava. Možno objednať aj na každej
pošte alebo u doručovateľa.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej aka-
adémie vied, 1979

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой Ака-
демии Наук

Год издания 27, 1979, № 2

Издается четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии
Наук

Редакторы Д-р Боžена Филова и Д-р Вера
Гаšпарикова

Адрес редакции: 884 16 Братислава, Клемен-
сова 19

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes
der Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Jahrgang 27, 1979 Nr. 2. Erscheint viermal
im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der
Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und
PhDr. Viera Gašpariková

Redaktion: 884 16 Bratislava, Klemenso-
va 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of
the Slovak Academy of Sciences

Volume 27, 1979, No. 2

Published quarterly by VEDA, the Pub-
lishing House of the Slovak Academy of
Sciences.

Managing Editors PhDr. Božena Filová
and PhDr. Viera Gašpariková

Editor: 884 16 Bratislava, Klemensova 19,
L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de
l'Académie slovaque des sciences

Anné 27, 1979, No. 2

Paraît quatre fois par an, Editions de VE-
DA, maison d'édition de l'Académie slova-
que des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et
PhDr. Viera Gašpariková

Rédaction: 884 16 Bratislava, Klemensova
19

Distributed in the socialist countries by
SLOVART Ltd., Leningradská 11, Brati-
slava, Czechoslovakia, Distributed in West
Germany and West Berlin by KUBON
UND SAGNER, D-8000 München 34, Post-
fach 68, Bundesrepublik Deutschland. For
all other countries, distribution rights are
held by JOHN BENJAMINS, N. V., Peri-
odical Trade, Amsteldijk 44, Amsterdam
Netherlands.

